

84 (2-411, 2) / 52
H480

Н. А. Н Е К Р А С О В

СООК, КЫЗЫЛТУМЧУК

107828

lp.

P1
H48.

Н. А. НЕКРАСОВ

СООК, КЫЗЫЛ ТУМЧУК

107828.1
0.4p

Гери-Алтайская Область
• БИБЛИОТЕКА •

ТУУЛУ АЛТАЙДЫҢ БИЧИКТЕР
ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫ 1963

ВН (2 = 411.2 / 52-5
Н 480

Алтай тилге Л. В. Кокышев кӧчүргөн

Б-ННА-СКТ

Кайран музаны таштадың дейле,
Катап ла мени сен каарадың.
Келетен күндерге санааркап, жүрүмгө
Бастырдың деп, сен айдадың.
Жүрүмдө берилген соодулар үчүн
Жүректө музамла айрылбас та эдим.
Таныш болгон талантым кайда?
Та өчүп калган? Мен билбейдим.
Жонго карындаш эмес поэттинг
Жолы катузын мен билетем.
Коптон качан да коркыбай туратам,
Коптон кижги айтпай жүретем.
Карагуй түндө кемнинг жүреги
Карыгып сыстаган — мен билерим.
Корголжын чылап, кемнинг жүрегин
Олор өртөгөн, база билерим.
Коркушту жоткон үстүмдө күркүрөп,
Көндүрө өдүп жүрө де берзе,
Кемнинг жайнузы, көзининг жажы
Олорды токтоткон? Мен билерим...
Октөм, жакшы жуучыл да болдым.
Ойлөр өттү — мен арыдым...
Же бадышпас күчимди мен сезетем,
Көп немеге мен бүдетем.
Эмди меге — өлөргө керек...
Же жолго незин мендеп атанар?
Сүүнчизи жок салымды өзедип,
Сүүген жүректи не чочыдар?..

Лобожый берген музамды бойым
Жойлонып, араайын эркелеп тұрадым...
Калганчы айдылган бу кожоңды
Кара ла жаңыс сеге сыйлайдым.
Ол кожоным кунукчыл болор,
Озогызынанг сеге кунукчыл угулар.
Кен көксимде торт караңуй,
Келетен жүрүмде оной караңуй...

Караңуй садта жоткон октолып,
Қаалганы оодып, эжикке табарат.
Адамның өскүрген карыган дубын
Айра тартарга ол оғурат.
Энемнің өскүрген талы да бар,
Эзлп сынар деп, мен коркыйдым.
Сары талдан улам ұзакка
Салымын бисле сен колбоғог.
Ол түнде қайран энебис
Оорудан улам өлүп браатқан.
Сары талдың бүрлери саргарып,
Салкынға төгүлип, тырлажып, шуулаган...

Көзнөгис жотконног тырлажып, боророт...
Көрсөң! Қандый тоштор жаағылайт!
Қайран уурем, сен билеринг—
Мында жаңыс ла таш ыйлабайт...

.

БАШТАП КЫ БÖЛÜК

КРЕСТЬЯНИНИН ÖЛГÖНИ

I

Когур аттын күчи уйадап,
Колы-буды күртке көмүлөт.
Тонуп калган тарыска бүдүк те
Межиктин учы чанакта көрүнөт.

Жаан меелейлү бир эмеген
Жаман адын айдап клеедет.
Кырутып калган кирбигин көрзө,
Кыш соогына тонгоны билдирет.

II

Поэттин сананган санаазы болзо,
Оноң озолоп, менгештү барат.
Савандый¹ карга чек ороткон
Сандырап калган турачак карарат.

¹ Саван — бөлгөн кижини оронтон ак кеден.

Оскүс турада — бозу чеденде,
Өлгөн кижн -- көзнөк алдында.
Тенек балдары ойноп шулурайт,
Терең ушкурнп, эмееи ыйлайт.

Өүгөнди жабатан бөс көктөп,
Өксөп-өксөп араайын комудайт.
Жаантайын жааган күски жаңмырдый,
Жабыс үниле ол узак ыйлайт.

III

Салым-конокто уч улуу берилген,
Баштапкы үлүү: кулга барары,
Экинчи үлүү: орус келинге —
Кулдын уулына эне болоры.

Учинчи улуу: жежикке жетире
Кулдын сөзинен чыкпай жүрери
Бу айдылган коркушту улуулер
Орус келинниң жолына келишкен.

Чактарды ээчий көп чактар өткөн,
Ончозы ырыска жедерге сананган.
Телекей үстүндө ончо немелер
Канча катап жаңыдан кубулган.

Жаңгыс ла крестьян келинниң жүрүмин
Жакшы эдерге кудай ундыган.
Жараш, седең славянкалар эмди
Жабыс кеминде артып калган.

Салымнын кату колына киреле,
Көп шыраны туйкайын өткүргөн!
Канду тартышты, карыкчыл сөзүңди
Калыктын алдына айтпай жүрөтөн.

Же сен меге ончозын айдарын!
Лаштан ала бис таныш, нөкбрим.

Жалтанып жүрген сен, нөкөрим,
Лажына шыралап өскөн, нөкөрим!
Жүрүмүңе сенин ыйлабаган кижининг
Жүреги төжинде жок болор эди!

IV

Андый да болзо, крестьянка учун
Бис куучындап берерге санандыс.
Омок-сеген славянка кыстардын
Онбогонын бис эмди де табарыс.

Омок, кеберкек чырайлу келиндер
Орус журттарда эмди де бар.
Араайын, тымык базытту, жараш
Абакай көрүштү келиндер де бар.

Көзи жок кижин оморды көрбөс,
Көстү улус ончозы айдыжар:
«Көндрө өтсө — күн тийгендий,
Көрүп ийзе — көс гайкылар!»

Ончо жоннын барган жолыла
Омор ээчий кожо баргылайт.
Онтулу жүрүмде кирлү немелер
Оморды базып болбой тургулайт.

Калык-жонго кайкалга өскөндий,
Качары кызыл, кеберкек сынду.
Кандый да кийимди кийгенде, жараш,
Кандый да ишти эткенде, чыйрак.

Аштап та, суузап та жүрзе,
Ачынбай, бойын тудунып билетен...
Көбүркийдин бдн чапканын көргөм,
Көмө лө чапса — бугул болотон!

Арчуулы онын чечиле бергенде,
Арказына койу тулунгы тўжетен.
Кандый да кокурчы уул онын
Чачтарын кѳдүрп, ѳрѳ таштайтан!

Кудели ошкош уур тулунгы
Кўрен тѳжине кўч эдетен.
Жыланаш буттарын туй бўркен,
Кѳстѳрпн чачы бектел пїетен.

Колыла чачын јүзинег айрып,
Кокурчы уулга чугулду көрөтөн.
Кеен чырайы јурукта ошкош,
Келинек каныгып, уйалып туратан...

Кажы ла күнде тегин отурбай,
Кандый да ишти иштеп јүрөтөн.
Кару көзиле каткырып ийгенде,
Карыгып јүргени јоголо беретөн.

Андый каткыны, кожонды, бијени
Кандый да акчала садып албазын.
«Эрикчилис баскан көөркийек!» — дежип,
Эр улустар бойында айдыжат.

Ойын-јыргалда ойноп турганда,
Ого атту једижип болбозын.
Түби јок түбек үстүне түшкенде,
Түбектег түнгей ле айрылып аларын.

Мангап клееткен јүгүрүк жоргоны
Ман бажынаг ол токтодып алат.
Јалбырап күйген јеткерлу турага
Јалтаныш јогынаг ол кийдире базат!

Јалтырашкан баалу таш ошкош.
Јараш тиштери тус агарат.
Је кызыл эрди, кемзинген чилеп,
Јараш тиштерин улустаг јажырат

Каа-јаада ла ол каткырат...
Каткырыжарга ого бй келишпейт.
Коштой јаткан келинек оног
Горшок, капкыш сураарга јалтанат.

Тегин, калас јүрбезин деп,
Тербезен де кижиге ол килебейт.
Кату сыркынду јүргенин көргөндө,
Кайра баспас ийдези билдирет.

«Аргалу жадын — иште» — деп,
Ару санаазын бек сананат.
Эрчимду ижи тегиндү калбай,
Энезин, билезин тородон аргадайт.

Карагай туразы жаантайын йлу,
Калажы белен, квазы амтанду.
Балдары тойу, су-кадык,
Байрамда олор көп курсакту.

Церквеге, мургуулге билезин ээчидип,
Седен-омок эмеген браадат.
Отургушка уулы отурган чылап,
Онын төжинде ойноп браадат.

Алты жашту уулчагын база
Абакай ошкош энези јединет...
Ончозын сууген орус улуска
Андый кылык суурекей келижет.

Јаражынгла сен јон кайкаткаг,
Јалтанбас, кучту, сен чыйрак болгон.
Айланайын, блгон Проклдын үйи,
Ачу-корон кучинди басты!

Кедерин тудуп, ыйлабай да турзан,
Кеденге түней ле јаш төгулет.
Мендешту көктөгөн ийнег тырлажып,
Межиктин бозине тыгынбай турат.

Козиннин јажы үзүгг јоктон
Капшуун колына тамчылап түшкүлейт.
Бышкан мажактар үренин онойдо
Табыжы јоктон јерге төккүлейт...

V

Церквенин јанында шуурганга сайалган,
Јурттын учында кресттер тургулайт.

Төрт беристе жерге чөйилип,
Шуулаган салкынга жайканып чыкырайт.

Сөөктөрдү керип, карган өбөгөн
Оро казатан жер бедрейт.
Мында да база билерге керек —
Мындый иштинг ууры билдирет.

Элбек жолдон крест көрүнзин,
Эбире күннин жаркыны болзын.
Карга бадалып, ломду, күректү
Карган өбөгөн базып клеедет.

Jaан бөрүгү кыруга туттурган,
Жайылган сагалы мөңгүндий агарат.
Төмөн аяктап, карган өрөкөн
Тонг бажында сананып турат.

Кара жердең ороны казарга
Карчий-терчий темдектеп ийди.
Карган оноң крестенип алала,
Карды күреп, иштене берди.

Мындагы жер жалаңдый эмес,
Мында иштеерге күч келижет.
Кар алдынан кресттер чыккылайт,
Кара жерле кожо жаткылайт.

Када берген арказың бүктөп,
Карган өбөгөн узак иштеди.
Тоңуп турган той балкашты
Токтобос куйун туй буркеди.

Каргаа орого учуп келеле,
Кара жерди чокып базат.
Жер темирдий күңүрөп жадарда,
Жемидин таппай, каргаа учат.

Калак ла дезен, оро казылды.
Карган өбөгөн бойына айдынды:

«Карган кижиге каспаза торт!
Проклдын орозы болбозо кайдар!»

Онойып айдала, өбөгөн тайкылды,
Орого ломы жылбырап калыды.
Онтоп туруп, өрөкөн ородон
Ойто ло ломын чыгарып алды.

Оног ары ол таралжып,
Ончо улустыг жолыла келет...
Ачу күнниг чыкканы билдирбейт,
Алтын айдынг ашканы билдирбейт.

Барынкый, уур булутка бектедип,
Бастыра телекей блүп калгандый,
Эбире тымык, тун өгблөйт.
Кар айланат, ыйлажып тургандый...

VI

Желтуха суунын жанында, жаратта
Карган өбөгөн үйине једишти:
«Јакшы межик алдын ба?» — деп,
Јарым унле үйинен суралы.

Карган эмеген: «Кем јок» — деп,
Каруузын ойто араай айтты.
Орой јолло экү унчукпай,
Оног ары баргылап јатты.

Чак болор деп, коркып тургандый,
Чанагы араай чыкырап браатты...

VII

Јуртка једерге эмди де узак —
Јуугында кенейте от көрүнди.
Карайлап ады туура калыды,
Карган эмеген крестенип ијди.

Бөрүги жок, буттары жылагаш,
Jaан учту казык тудунган,
Азыйдаг бери таныжы Пахом
Алдына оlorдын тура түшти.

Уй кижининг чамчазын кийген,
Уйген чилеп, кыңызы шыгырайт.
Деремненин жагыс бу тенеги
Темденин, казыккла јер согот.

Оног букадый бустап ийеле,
Онтоп, ушкүрип, оlorго айдат:
«Өлгөн слерге јажына иштеген!
Эмди слер бойыгар иштегер!

Энези уулына межикти алган,
Эрке адазы орозын жаскан,
Эмеени дезе јабынты көктөгөн —
Ончогорго ишти ол таап берген!..»

Онойдо тенек айдып ийеле,
Онтоп, бустап, оlorды арбады.
Огдонып болбос карагуй јалакта
Ойто бурыдып, јүгүре берди.

Јолдон чыгып, ак јалагла
Јодозы кызандап, оlorдон ырады.
Такымында кыңызы ачу шыңырап,
Тайагы карды чийип браатты.

VIII

Тонуп калган Маша ла Гришаны
Айылдаш кижиге апарып салдылар.
Межиктинг какпагын стенеге јөлөп,
Өлгөн уулын шыйдый бердилер.

Каргандар мендебей, араайын отуруп,
Карыкчылду ижин унчукпай баштады.

Артык сѳсти айтпады омор,
Ачунуыҥ јажын тѳкпѳди омор.

Терлегенче иштейле, ол ѳлѳп калды!
Јажына иштеп јѳреле, ѳлди!
Ак карагай столдыҥ устунде
Ачу-коронды укпай јадыры.

Кыймыгы јоктоҥ амыр уйуктап,
Кызарган свечиниҥ алдында јадыры.
Јаңы кеден чамчазын кийген,
Јалбайган тарыска ѳдукту јадыры.

Јажына иштеген бу колдоры
Јаан торсоқту — бу јадыры,
Баатыр ошкош јараш чырайлу,
Барбак сагалду — бу јадыры...

IX

ѳлгѳн кижиге киймин кийдирип,
ѳксѳбѳй, бойлорын тудунып турдылар.
Бозогодо тыгылып турган јоктулар
Бой-бойына кѳрѳшпей турулар.

Арт-учында иш божоды,
Ачу-коронды канайып тоқтодор?
Санаада туулген бастыра коронды
Сарнап айдып тура бердилер.

Јаланда коологон салкын да эмес,
Јаан јыргалду той до эмес —
Тѳрѳн-туғаны Проклды кѳрѳп,
Проклды адап, ончозы ыйлажат:

«Ай канатту сен куулебис!
Айрылып, бистен кайдаар барадың?
Седен јондо сендий ийделѳ,
Сендий јараштар јок болгон эди.

Гарри-Антониетти-Польсти
" БИБЛИОТЕКА "

Ада-эненге сен жөптөжип,
Ак жалаңда иштенип жүрөтөң.
Айылчы келгенде, сен күндүчи,
Азыраган биленди сууп жүрөтөң...

Ак-жарыкта не ас жүрдин?
Акту биленди не таштадың?
Чындык сенин санаган сагыжың
Чыкту жерге кожо ырады.

Ак-жарыкта жүрөтөң балдарың
Ададаң өскүс артып калдылар.
Көлдүн ару суузыла јунунбай,
Көстүн јажыла балдарың јуунар!

Эмискен энең эригип өлөр,
Ак-жарыкка адаң да жүрбөс.
Ээлпир кайың — агаш та эмес,
Ээзи јок эмеген — јурт та эмес.

Алган уйиңге килезең, көбөркүй,
Азыраган балдарыңды көрбөргө турзан!
Кезетен ажыңды келетен јайда
Кедери чыгып, јуунадып алзан!

Айры колыңга јагып ийеле,
Ачык көзүңге бистерге көрзөң.
Торкодый толголгон чачыңды јайылатып,
Тордодый, тату эрдиңди ачсаң!

Туруп келзең, бис сүгүнип,
Турган мөдтүн сыразын саларыс.
Агаш столдың кийинине отургузып,
«Ажан, көбөркүй!» — деп айдарыс.

Ончобыс сенин алдыга, чике
Одоштой туруп алар эдибис!
Алтын сенин сыныңды ајыктап,
Айткан сөзүңди угар эдибис».

X

Айры-гейри чөйилген сыгытка
Айылдаш жаткан улустар келгилейт.
Кудайдын алдына свечин тургузып,
Куучын айтпай, жабыс мүргүп,
Табыш этпей, жүре бергилейт.

Улусты ээчий улустар баргылап,
Учы-учында ончозы жандылар.
Карындаш-төрбөндү столго кычырып,
Капуста, калаш курсагын салдылар.

Эриккен өбөгөн, жүреги сыстап,
Эдер немезин чек таппай турат.

Жарыткыш алдына жууктап алала,
Лыртылган өдүгүн чукууп отурат.

Белинег тудунып, терең үшкүрүп,
Печкенин үстүнө эмеген чыкты.
Тулга калган Дарья келди
Туруп, балдарын көбөргө барды.

Узун түниле свечин алдында
Агару бичигин абыс кычырат.
Узун түниле печкенин алдынан
Сверчок сыйкылдап, ого өткөнөт.

XI

Көдүрүлгөн жоткон ачу огуруп,
Көзөнөкти карла тың шыбалайт.
Куйун-жотконды өткүрө бийиктег
Кунукчыл кун ончозын аяктайт.

Ол күнде, эртен тура
Чыгып келген кызыл кун
Улустың ачу-коронын, шыразып
Керечи чилеп, аыктап көргөн.

Чанакка жеккеп когур ат
Чарбайып калган эжикте турат.
Калак-сыгыт жогынан улустар
Кижинин сөбгүн тышкары чыгарат.

— Је, јорт, когур ат, јорт ло!
Комуттың кулагы чөйилгенче тарт!
Кайран ээнге көп болушкан,
Калганчы катан база ла тарт!..

Чистополье деген садулу јуртта
Чыйрак кулуи тужунда эжелген.
Јайымда сени ээг азырап,
Јакшы атка ол јетирген.

Узун кышка аш белетеп,
Ээнгле кожо нак иштейтег.
Уурлу малдын ортодо јүргенде,
Уркүп, балдардан качып барбайтан.

Комургайлу өлөг јок болгондо,
Коозо до болзо, јип јүретен.
Арга јоктың јүрүми де болзо,
Артабай, седег семис јүретен.

Солоктың ижи божой бергенде,
Сооктор јерди тогурып салатан.
Айылды таштаган ээнгле кожо,
Аш-тус тартып, јорукка баратан.

Узун јолдорло сен шыралап,
Уур кошторды көп тартатан.
Јотконду күнде аайланып болбой,
Јолдон чыгып, сен азатан.

Капшыя каткан сениг аркагда
Камчыныг изи көп лө дезен.
Андый да болзо, конотон јерлерде
Амтанду суланы сен көп лө јиген

Чаган айдын караңуй түнинде
Чалчыган куйунды көп лө уккан.
Бөруниг күйген көзине удур
Бөбөргинг чарчалып, көп лө көргөн.

Јаан соокко калтырап, јалтанып,
Јарым јолынды сен өттин!
Јаңыс ла ээг јастырды ошкош —
Јанбардын! соогы оны өлтүрди.

XII

Јаан куртке ол түжеле,
Јарым күнге чыгара отурган.
Изүге терлеп, соокко калтырап,
Уч күннен ле айлына бурылган.

Өлгөн көөркий једетен јерине
Ойинде товарды берерге мекдеген.
Апарып береле, үни јылыитып,
Айылына ойто ол оору келген!

Қарган эмеген оның үстүне
Қаткада суудаг көпкөккө урган.
Изү мылчага изидип те турза,
Оору көөркий јазылбай турган

Қанча белгечи эмеендер келеле,
Қандый ла белгезин ончозын көргүскен.
Коомойтый берген оору кижини
Қомуттын оозынаг база өткүрген²

¹ Јанбар — январь ай.

² Қомуттаг база өткүрген — озогыда оору кижини јазылзы деп аяйда эдетен.

Сугатка јунуп, көбөркийдин үстүне
Күш түнейтен арпакты салатам...
Айткан сүмеге ол уккур јөпсиниң,
Аскаң курсакты ичпей туратан!

«Артаган сөбөкти уужаза јакшы,
Айунын алдына салыгар» — деп,
Садыжып јүргөн садучы Федя
Санаа-шуултезин база да айткан.

Дарья онын сүмезин угала,
Тагманы турадаң чыгара сүргөн.
Олтүрбей, эрин аргадап аларга,
Өскө арганы Дарья шууген.

Он беристе јерди өдлө,
Туңиле Дарья церквеге келген.
(Ол церкведе кижини јазатан
Кудайдын сури бар дежетен.)

Кудайдын суриң алала келзе,
Күгара берген өббөни јатты.

Уреле бергени јарт көрүндү,
Уни де чыкпай, кыйналып јатты.

Кийимин кийген, кересзин айткан,
Межикке салган кижидий јатты.
Орой келген үйүн көрөлө,
Онтоп пийеле, ол өлө берди...

XIII

...Јорт, конгур ат, јорт ло,
Комуттыг кулагы чөйилгенче јорт!
Кайран ээнге сен коп болушкаг,
Калганчы катап база ла тарт!

Чу! Шагниг үндери угулды!
Абыстар сакыйт — анаар барыгар!..
Коронго бастырган адазы, энези
Коркондожып, экү анаар бардылар.

Балдары межикке коштой отуруп,
Багырын ыйлаарга болбой клеедет.
Конгур аттыг боожозын силкип,
Коштой кайран энези клеедет...

Чокту көстөри оңкойыл калган,
Қызарган јаагы шалпыйган эмтир.
Кородол кийген ак арчуулынан
Кугарган јаагы ылганбас эмтир.

Ас-мас та болзо, айылдан келшидер
Араыйи кийининен келгилеј јатты.
«Өлгөн Проклдын кайран балдары
Өскүс калганы бу ба?»—дешти.

«Көөркий Дарьяга иш кожулган,
Коп шыралар алдында -- дешти.
— Оны эмди кем килеср» — деп,
Ончозы бирдий бу јөптөшти...

Өмб-жөмблө чыкту орого
 Өлгөн Проклды көмүп салдылар.
 Өксөп, өксөп, ыйлажып алала,
 Өскүс билеге килеп турдылар.

Жада калган кижининг адын
 Жакшы сөслө эске алдылар,
 Жааны-жажы сыктажып алала,
 Жапарга ончозы белен турдылар.

Староста бойы, Сидор Иваныч,
 Сарнаган улуска араайын жөмөшти.
 «Амыр уйукта, Прокл Севастьяныч!
 Акту кижин болгон — деп айтты.

Каланынг бийи једип келгенде,
 Қудай сени аргадап алатан.
 Қазыр бийдинг каланын төлбө,
 Қааннын төлүзин база төлбөйтөн!»

Көбөрмкөй койу бу куучынын
 Көдрө айдала, өбөгөн ыкчады.
 «Кижининг јүрүми бу турбай!» — деп,
 Кимиренип ийеле, бөрүгин кийди.

«Көмүлин калды... оны канайдар!..
 Бистер де орого ончобыс јадарыс!», —
 Улустар крестке крестенип ийеле,
 Унчукпай, ончозы јана бердилер.

Бийик сынду, каткак өбөгөн
 Бөрүги јок анда карарат.
 Буурыл чачы салкынга јайылып,
 Памятник ошкош, кыймык јок турат!

Кару уулынын сөбгининг үстүле,
 Қарган өрөкөн араайын алтады.

Огурын ыйлаган эмеени тыгдап,
Онкойгон балкашты түзедип салды.

Кару уулын көмүп салала,
Қаргандар айылына жанып келдилер:
«Қарыккан кижі сүрнүгер туру!
Қарап көругер!» — деп, жон айдышкап.

XV

Дарья айылына жанып келеле,
Балдарын азырап пийерге сананды.
Ай, ай! Турада соогын, кудаймай!
Печкеге отты саларга шыйдынды.

Көрөр болзо, одыны да жок!
Көөркий эне санааркай берди.
Балдарды таштаарга база да ачу,
Балдарын эркелеер күүни де келди.

Тургуза ыйдө ой келишпес.
Тул келин балдарын айылдашка апарды.
Адын ойто бура тартала,
Арканы көстөп, одынга атанды...

Э К И Н Ч И Б Ё Л У К

СООК, КЫЗЫА ТУМЧУК

XVI

Соок. Карга буркеткен жалаңдар агарат,
Ичкери агаштар карарат.
Конгур ат арайың күйбүндөп браадат.
Жолдо кем де жолукпайт.

Кандый тымык! Журттагы табыштар
Кандый чокум кулакка угулат.
Тазылга илинген татаган эреске
Там чыкырап, жүрекке томулат.

Эбире мөңгүндий, агарган кардаг
Эки кози жалтанып, кылбыгат...
Дарьяның көзинең жаш тамчылайт,
Байла, күннең көстөри жашталат...

XVII

Жалаңда тымык, же аркада
Оноң тымык, жарык немедий.

Там ла ыраан, агаштар бийиктеп,
Көлөткөз там ла узап тургандый.

Агаштар, көлөткө лө күн,
Кижинин сөбгинде немедий тымык...
Чу! Кенейте кунукчыл үндөр
Агаш-ташка жагыла берди!

Дарья көөркийдин ачу шыразын
Тайга тындап, унчукпай турат.
Келиннин үни эбире торгулып,
Кежирин тумалап, шыгырап угулат.

Укунин сары көзине түнгөй,
Устунен төмөн күн ажыктайт.
Келиннин шыразын теңери түбинен
Керекке албай, өчөмик жалтырайт.

Кайран крестьян бу келиннин
Калагын онын кем де укпас.
Жадын төгүп жайнаган сөстөрүн
Жагына агаштар кемге де айтпас.

Өскүс-жабыс балдардын энези
Өксөл, бойынын коронын айткан.
Жайым куштар жайнузын угала,
Жаткан жонго куучындап болбогон...

XVIII

Агдаган кижинин үни де эмес,
Агыртып кыйгырган күлүк те эмес —
Комудап алала, жинт келинек
Колында малталу одындап жүрөт.

Чаап алган одынын алала,
Чанакка таштап, бойы мендейт
Көстин жажы эмдиге тамганын
Көөркий бойы бир де сеспейт.

Кара кирбикле јаш тоолонып,
Кардын устүне секирип ийет.
Карды бткүре оло тебеле,
Кара јерди оғкойто өртөйт.

Коронду јаш тоолонып келеле,
Коштой турган ағашка чачылат.
Көрөп соокко ағара тонуп,
Күмүш чилеп, күнге суркурайт.

Јаш келиннинг көзининг јажы
Јаагы төмөн ага бергенде,
Јаркынду күн оныла ойнойт...
Јанарга мендеп, Дарья токтобойт.

Соокты сеспей, чаап ла јадат,
Буттары тонгонын билбей де турат.
Јада калган өбөөнин сананып,
Јаңгыс ла ого санаазын айдат...

ХІХ

«Јаражай кызыбыс, кайран көбркпйним!
Јаскыда балдарла ойноп жүгүрер.
Кожо ойногон уурелер Машаны
Колдорыла јайкап, өрө көдүрер.

Машаны балдар
Өрө таштап,
«Маковка» деп ойынды
Макатып ойноор.

Мак чечектий кызарып,
Машабыс ойноп, јаранар,
Чаңкыр көстөри суркурап,
Чачы чычандап, каткырап!

Буттары токулдал, ол жүгүрөр,
Бууры талганча ол каткыرار...
Бис эку десе, көбөрийим менниг,
Жаражай Машаны жарадып көрөрис!

XX

Же жажыгды жажабай, сен жада калдыг,
Жагыскап жерге жуудырып салдыг!

Ласкы күнде иштейтен кижиге
Жалагда жүрерге сүрекей макалу!
Ларкынду күн ончозын тиргизип,
Жагыртып ийгендий — көрөргө сүрлү.

Кудай жайаган ончо немелер
Кубуксып, күнге удуря жаранат.
Жалагдар салдапын сүрерин сакыйт,
Жайылган блдиг чалгыны сакыйт.

Эртеп тура, мен эрте турала,
Эригип, курсак жип болбодым.
Туунчекте курсакты ундып салала,
Түн киргенче, кырамды сурдим.

Чагым чыкканча, туниле мен
Чалгымды таптап, сап жаадым.
Эртен тура мен эрте турала,
Энчейген олӧнди чабарга мендедим...

Ачыбай, буттарым, бек туругар!
Ак колдорым, оорыбай иштегер!
Жалагда иштерди бойыныг ӧйинде
Жагыскан окчозын эдерге келижер!

Жалагда оичо уур иштерди
Жагыскан эдерге кӱч ле база.
Жагыскан иштсерге таскабаган эдим,
Болушка ууремди мен кычырдым!

Кыраны жакшы сурдим бе мен?
Кычырып турум, кобркийм, кӧрзӧг!
Олӧнди кургакта жуудым ба мен?
Обооны чике салдым ба мен?..

Узун жайыла тырмууштың үстүндө
Уйадап, амырап отура калтырым.
Бош шыралап мен жүргенчем,
Покостың бийи өдө конуптыр!

Уй кижини кем түзедер!
Уй кижини кем уредер...

XXI

Ак малым аркага качат,
Акту күчүм уйадай берди,
Арыш аштың мажагы быжат,
Ачу терим бош төгүлди.

Салым-кудай түжүмди берген!
Саламы аштың көгүске жеткен.
Жаңыс ла кудаи өйи бербеген —
Жаңыскан ончозын эдетен турум!..

Көгөөндөр куулеп, жай бербейт,
Көөркий суузап иштенет.
Кунге көзи кылбыгат,
Күн серибин изидет.

Коркушту күн арказын,
Колы-будын өртөйт.
Белли ашкан арыжы
Печкедий изүү тынат.

Арказы ачып, арыды,
Ак колдоры сыстажат.
Көпөгөш, кызыл чедирген
Көстөринде чагылат...

Ажыңды капшай кезип ал,
Арыжың какшап, төгүлет...
Кожо иштеген ол болзо,
Кол арыбас ол эди....

XXII

Күски күнде кырада,
 Көбүркийим, мен туш көрдим.
 Жарым түште серипту
 Жалаңда уйуктап калтырым.
 Туженип жатсам, бойымды
 Түмөн черу курчаптыр:
 Коркушту көстөри жалтырап,
 Колдорула жагыптыр.
 Качайын деп, будымды
 Кыймыктадып болбодым.

Кызыл тыным качырып,
 Кыйгырып, болушка кычырдым.
 Эбире алтай силкинди,
 Энем меге жедиптир.
 Жалаңда өлгү шылырайт,
 Жаш балдарым келиптир.
 Салкын-теермен канадын болзо,
 Салкын жокто араайын эбирет.
 Карындажым жалкууруп, жадындап келет,
 Кайын адам жойу клеедет.
 Ончозы бери жуулыжып келди, —
 Жагыс ла, көбүркийим, сен келбедин.
 Жагыс ла сени көзүм көрбөди...

Жайнап, сени мен кычырдым:
«Түмен черү, көөркийим, мени
Турген курчап ийгенин көрзөң!
Коркушту көстөри жалтырап,
Колдорула жаңгыт, көрзөң.
Кару мениң көөркийим, сен
Капшай келип, болужып берзен!..»
Ойгонып келеле, эбире көрзөм,
О кудай! Алдымда не де жок.
Бу мениле не болгон?..
Кандый да черү мында жок!
Түжелген улус тонокчыл да эмес,
Түймежип келген черү де эмес —
Арыштын алтын мажагы эмтир,
Жуулажарга менле турган эмтир!
Алтын арыш ээинге жайканып,
Айландыра мени курчаган эмтир.
Колымды, жүзимди сагалыла кадап,
Коркушту кычыкайлап, шуулаган эмтир.
Саламын бойлору серпке энчилтет.
Сагып болбой, шылырап, эринет!

Арышты мендеп мен кезедим,
Ак мойныма аш төгүлет.
Козыр, козыр арыштын чарагы.
Коркушту мөндүрдий, устүмө төгүлет!

Кайран арыжыс тун өткөнчө,
Какшап, төгулип калатан туру...
Прокл Севастьяныч, сен кайда?
Болужарга сен не келбейдин?..

Түженген тужим учурлу болуштыр!
Ажымды жагыскап кезетен эмтирим.

Кайраным жокко какшаган ажымды
Кара жагыскап кезетен эмтирим.
Снаптарды тыгыда жагыскап буулап,
Снаптарга жажымды төгөтөн эмтирим!

Көзимниң жажы суу эмес,
Көзимниң жажы — ачуның жажы.
Тул келинниң ый-калагы
Ороги кудайга не керектү?..

XXIII

Кышкы тунниң узагын, узагын
Уурем жокко уйуктап болбодым.
Көзимди жаш тутпазын деп,
Отурып мен бос согодым.

Коп бөстөрди мен соголо,
Көбү, жука кедендер эдедим.
Качары кызарып, балтыры тынып,
Кару уулым өзүп клееди.

Бойдоң уулым бу жерде
Блаашту болорын бис көрөрис.
Чек уулыска кыс кудалап,
Чечен куданы бис ийерис....

Гришаның быыраш чачын тарадым,
Уулыбыс күлүктый, тың жаранган.
Келдибис чечектий... жаражай эмтир,
Капшай оморды перквеге экелигер!..

Байрамга бодоп бу күнди сакидыс,
Гришаның басканы санаанга кирет пе?
Ол тужунда кыс кудалаар деп,
Туниле шуушкенис, санаанга кирет пе?
Оноң ло бери эмештен жууганыс...
Кудайга бани, тойго жеттибис!

Чу, күзүңилер шыңырайт!
Айылду балдар ойто келдилер.
Жаражай келинди, жакшынак уулысты
Жаан улустар, уткыл чыксагар!

Жажына омор бойының журтында
Жакшы журтап жатсын деп,
Аштын үренин бажына чачыгар,
Ачу сыраны үстүне уругар!

Карангуй аркада койлор жүргүлөйт,
 Камчылуу койчы агаштар эреди.
 Аркада ачап бөрү элбегдейт.
 Кемниң койын ол көстөди?

Тенкейген койу, желбер булуттар
 Деремне үстүнө күркүрөп баргылайт.
 Кенетийин чалыган от-жалкындар
 Кемниң журтына түжөргө тургулайт?

Албаты жоннын ортодо болзо,
 Аайлабас кату эрмектер жүрөт.
 Уулдар узак жайымда жүрбөс,
 Уулдарды солдатка алатан дежет!¹

Биледе жаңыс уул болгон,
 Бисте жүк ле — Гриша ла кыс.
 Же: «Албаты жөн болгон!» — деп,
 Ачап бийдин айтканын уктыбыс.

Акту жерге уулыбыс божоды,
 Адаанын аларга, адазы, турзан!
 Жок! Сен болужып болбозың!..
 Ак колдорунг каткылап калган,
 Ачык көстөрүнг жажыпа жумулган...
 Азыраган билег өскүс арткан!..

Умай энеши кычырбадым ба, мен?
 Уурзынып, жалкууруп жүрдим бе, мен?
 Кижини эмдейтен кудайдын сурине,
 Кичинек те коркыбай, түниле баргам.

¹ Солдатка алатан дежет — хаан жагы тужунда солдатка барган уулдар 25 жылдын бажында жанатан.

Салкын шуулап, күртеп ле турган,
Саргарган ай да көрүнбейт!
Тенериге көрзөн: булуттар ортодо
Кандый да межиктер, кыңылар селбектейт...

Оору эримди кичебедим бе?
Оны көрүп, килебедим бе мен?
Айткан сөзүн укпадым ба?
Акту бойын суубедим бе мен?

Кайкалду жылдыс чыкса да, ол
Караңууй тунди жарыдып болор бо?..

Коктый жылу төнөзөк алдынан
Койон чочып, чыгара секирди.
«Тур, койонок! Сен токтозоң,
Тургакту жолым кечпезен!» — дедим.

Кудайга баш, боро кулугур
Аркага кирип, жоголо берди...

Тун ортозы жеткен тушта,
Түмен көрмөстөр түймежиң чыккан.
Кыймыражып, сыктажып, олор ончозы
Арканы кыйгыла туй толтырган.

Көрмөстөр меге керек беди?
Көрбөгөр меге, жаман көрмөстөр!
Умай энеге түниле жойу
Уткуулду браадым, меге тийбегер!

Кенетийин уксам, мениң кийинимде
Кемниң де ады ачу киштеди.
Кедери аркада бөрүлөр улужат,
Кем де мени сүрүжиңп клееди.

Казыр аңдар, табарбагар меге!
Калжу улус, тийбегер меге!
Ачу терге бастырып тапкан
Акчабыс бистинг баалу меге!

Жайыла эрим иштеп жүретен,
Кыжыла кару балдарын көрбөйтөн.
Узун туниле оны сананып,
Уйкуны мен чек билбейтем.

Того, того ол жоруктап жүргенде,
Торт кунугып, отуруп болбойтом.
Өскө жердеги онын жолындый,
Узун, узун кудели иретем.

Ийигим менин секирип, айланып,
Полго келип болгобой түжетен.
Проклушкам десе жойу бурылып,
Жаскалчык сайын крестенип келетен.

Ажу жерлерде адына болужып,
Атка коштой ол бойын жегетен.
Жайы-кыжыла, кыжы-жайыла
Мынайып эмештең акчага жединген!

Жокту крестьяннын уулына килезен,
Кудайыс көрзөн! Кысканбай жадыбыс!
Бир акчадан иштеп тапканыс,
Бир де кысканбай, ончозын саладыс!..

XXVI

Капталганду жол божоды!
Карануй арка ырады.
Таң алдында бийиктен
Таң чолмон келип узүлди.
Кудай оны өчүрген,
Өчүрө үрүп, учурган.
Оны көргөн бойынча,
Журегим менин чочыган.
Азыйда жылдыс түшкенде,
«Не болотон эди? — деп,
Эске алынып, — мен тургам...
Кенейте эске алынгам!

Барайын дезем, буттарым
Баспай, кадып курулган!
«Прокл, байла, өлгөн» — деп,
Арга жокто санангам...

Жок! Умай эле болужып жетирер!
Кудайдын сүри кучин көргүзөр!

Араайын, араайын крестенип ийеле.
Анаг ары, мен жүгүргөм...

Кудайдын кучи алыптыг кучиндй.
Кудай килезе, ол өлбөйтөн туру...
Бажым менин каалгага сүзүлди —
Монастырь стенези бу туру!

Кудайга түрген мен бажырып,
Курлаамга жетире энчейип, отургам.
Алтын крестте каргааны көрбө,
Ал жүрегим катап коркыган!

XXVII

Мени узак божотпой туткандар —
Монах кыстыг сбөггн жуугандар.

Эртен тураныг мүргүүли болгон,
Эригип, монах-кыстар жүргендер.
Церкве ичиле араайын баскылап,
Ончозы кара кийимин кийгендер.

Жагыс ла өлгөн монашка кыс
Ак кийимдү уйуктап жаткан.
Райга барарын ол сескендй,
Литт бойы токунаалу жаткан.

Сеге турбас мен де база
Ак колыгды араайын окшодым!
Агарып жаткан жакшынак жүзинди
Ажыктап, узак мен турадым.

Боро, тегин куулелер ортодо
Болчок апагаш күүледий эмтиринг.
Ончо жүрген бу монах кыстардын
Ончозынаг јаражы сен эмтиринг

Ак колында чётка тудунган,
Агару јабынты бажына салынган,
Межигин кара бөслө јаптырткан.
Кудайдын кужындый, көбркийек јаткан!

Райга јетсен, јаш көөркийек,
Кудайды, байла, көрөринг, уксан!
Оскүс-јабысту артазын деп,
Менин учун кудайга айтсан!

Межигин онын көдүрип, бардылар.
Сарнажып, сыктажып, јууп салдылар.

XXVIII

Кудайдын сүрин меге берерде,
Монах кыстар кожондой бердилер.
Кудайдын сүрин ончозы үйдежип,
Кугарган эрдиле окшоп ийдилер.

Умай энени уткып көрөргө,
Улустар ого удур мендеген.
Јааны-јажыла иштерин таштап,
Јурттардан улус оны эзчиген.

Кудайдын сүрине коп албаты
Оору-јоболду улусын томдогон...
Билерим, кудайыс! Көп улустын
Көзнинн јажын сен токтоткон...

Јагыс ла биске сен килебей,
Јаан түбекти биске түжүрдин!

.
.

О кудай! Кандый көп одын!
Чанакка бадырып болбозың....»

XXIX

Ончо керегин божодып ийеле,
Одынын ончозын чанакка салды.
Боожоны колына бек алала,
Бойы мендеп, жанарга сананды.

Je катап ла санаага бастырып,
Нениң де учун малтазын алды.
Араайын өксөп, тул келинек
Бийик карагай төзине барды.

Буттары онын тырлажып чылады,
Жүреги ачу-коронго бастырды.
Эбире дезе коркушту кунукчыл,
Коркушту тымык агаштар турды!

Карагай төзинде жүк ле тынду,
Карыкпай, ыйлабай, сананбай да турат.
Аркада тымык, не де угулбайт,
Айдары жок соок тызырайт.

XXX

Шуулай соккон салкын да эмес,
Шулдурап түшкен суулар да эмес —
Соок өрөккөн там тызырап,
Бийлеген бойынын жериле барат.

Лоткон куйун көп жолдорды
Логолтты ба деп, ол ажыктайт.
Қаранты, жарык бар ба деп,
Канча жерлерле ол жоруктайт.

Қарагайлар бажы барбайып калды ба,
Канчын дубтар жарана берди бе?

Жаан, кичу суулардын тошторы
Жазанып, тыгыда того берди бе?

Агаштар бажыла ажыра алтап,
Соок сууларла тызырап келет.
Жайылган онын барбак саалында
Жаркынду куннинг чокторы корунет.

Куулгазын орбон кайдан ла одот,
Чу! Там ла жууктап клееди.
Кенейте онын сырагай устуне,
Келиннинг устуне ол энчейди!

Бийик карагай агашка чыгала,
Бийиктел, будакты чотпорыла согот.
Бойы-бойына жалтанбас, омок,
Мактанчык кожогын ол кожондойт:

XXXI

«Жалтанбай, кооркийек, бери корзон,
Жамылу Соок кандый эмтир!
Менен кучту, ийделу уулдарды,
Менен жарашты коргон бо, сен?»

Шуургандар, тумандар, кар — ончозы,
Ончозы меге — соокко бактыртар.
Анданып жаткан талайга жетсем —
Алтын тоштон оргоблор тудулар.

Жаманым тутса, жаан сууларды
Жажына кулга бектеп койорым.
Албаты тудуп болбогон курди,
Агарган тоштон тозоп саларым...

Бу жуукта ла куркүрөп, кайнап,
Турген аккан кечу жок суулардан
Жойу улустар жайым кечкилейт.
Товарлу обозтор бүгүн откүлейт.

Өлгөн улусты терең ородо
Кырула жабарга меге жилбулу.
Улустын канын токтодо тоңуруп,
Меелерин соодорго меге макалу.

Жаман, тонокчыл кижини чочыдып,
Жаман атту кижини коркыдып,
Эңирлер сайын ээн аркада
Эзинле ойноп, тызырап турадым.

Уй улустар узуттең коркыбай,
Уйге једерге мененг качкылайт.
Эзирик, атту, јойу улуста
Берижерге меге оноң макалу.

Мел јокко до јустерин агартып,
Тумчуктарын отло мен өргөјдим.
Сагалду улустын сагалын боожого
Тоңуруп салгамда, малта да албайт!

Бай казнамды тоолобой до јадым,
Байлык јөөжөм бир де түгенбейт.
Бастыра бийлеген бу јеримди
Алтын-мөңүнле мен бүркејдим.

Айландыра менниг бийлеген јериме
Алаңзыбай келзен, абакај болорын!
Кыжыла эку каан болорыс,
Кызыл јайда ујуктап каларыс.

Келзен! Мен сени эркелеп,
Кеен өргөөни сыйлап берерим...»
Соок өрөкөн там эңчейип,
Тош, чотпорын јангып, эбирет.

XXXII

«Јылу ба, сеге, көөркий?» — деп,
Карагај үстунен ого кыйгырат.

«Ялы!» — деп, тул келинек
Каруузын берип, там калтырайт.

Соок өрөкөн там жабызап,
Тош чотпорло катап ла жаңыйт.
«Ялы ба?» — деп, эркелеп сурайт,
«Ялы, көөркий!» — деп, ол унчугат.

Ялы да десе — бойы калтырайт.
Соок өрөкөн ого табарды.
Онын жүзине соокло тынат,
Буурыл саалынан кар кактады.

Кенейте онын алдына отуруп,
«Ялы, көөркий!» — деп, ол унчугат.
Соок өрөкөн Проклга кубулып,
Турган келинди эркелеп окшоody.

Куулгазынду буурыл соок окшоордо,
Эрди, көзи, арказы жымырайт.

Кижн алган јнит бойдонды,
Кару сөстөрдн ол шымырайт.

Онын кару сөстөри болзо,
Оттый өртөп, жүрекке чагылды.
Турган Дарья көстөрнн јумуп,
Тудунган малтазын колынан ычкынды.

Өскүс-јабыс тул келиннин
Өчөмик каткызы эрдинен билдирет.
Кирбиги сооктон там агарып,
Кабагы кырутып калганы көрүнөт.

XXXIII

Суркураган кыруга бүркедип ийерде,
Сыркырап, эдине соок јайылат.
Арыжы тартылбаган изү јайды,
Агаштын төзинде ол түженет.

Андый да болзо, аш кезилген —
Айдары јок жеңиле берди!
Абралу атту эр улустар
Айылына снопты тарткылап турды.

Дарья бойы картошко казып,
Терлеген-бурлаган иштенип отурат.
Айылдаш кижинин маалазы јанында.
Агын суунын јарында турат.

Кайын энези оныла кожо
Картошко казыжып, ого болужат.
Јаражай Маша колында морковьту
Јаан таардын үстунде отурат.

Абра чыккырап, јаба келгенде,
Ады олорды танып, ајыктайт.
Алтын снопту абраны ээчиде
Арып калган Прокл алтайт.

—Кудай болушсын! А Гриша кайда?—
Адазы келеле, олордог сурады.
— Мырчакта болбой — эмеген унчукты.
—Гришуха!—деп адазы кыйгырды.

Эмеш туруп, кунди көрөлө,
—Эрте болгодый... Суузадым... — деди.
Эмеген апагаш сускуны алала,
Эмеш кычкыл квас берди.

Гришуха мырчактын бурине оролгон;
Адазын угуп, удур кыйгырды.
Бажынан ала өлөнгө бастырган,
Баштак уулчак удур жүгүрди.

Жугурип клееди!... У!.. көрмөзөк,
Буттары өлөнгө тийбей клеедири!—
Таан ошкош, Гриша кара
Жаңыс ла бажы саргарып клеедири.

Мырчактыг бүрин мойнына ороп,
Кыйгы-кышкыла жүгүрүп клеедет.
Энезин, жааназын мырчакла күндүлөп,
Эжезине берип, бойы секирет!

Энези уулын эркелеп ийгенде,
Адазы уулчакты чымчып кезедет.
Конгур ады база энчикпей,
Мырчак жиирге мойнын узатат.

Тиштерин арсайтып, бүрге жеделе,
Мырчакты чайнап, бажын жайкайт.
Гришуханын кара талбайган кулагын
Лымжак эрдиле арай чайнабайт.

XXXIV

— Ада, кожо алзан! — деп,
Адазына Машутка кыйгырды.
Таардан жыгылып, ыйлай берерде,
— Ыйлаба! — деп, адазы көдүрди.

— Жыгылган болзон — керек беди!
Кыс меге керек жок — деди. —
— Мындый баштак, шулмус уулчакты
Эмееним, жаскары тап! — деди.

Проклдын сөзинең эмеени уялып:
— Бирүзи де сеге болор! — деди.
(Бойы десе курсак болгонун
Ажындыра араайын сезинип жүрди.)

Прокл абраның устуне чыгала,
Машаны кожо отургузып алды.
Жүгүрүп келеле, Гриша да чыкты,
Абра калырап, олордон ырады.

Абрага чоккон сноптордын устүлө
Боро кушкаштар учкулап айланды.

Дарья узак олорды ээчиде
Тагдактап, кийининен ајыктып турды.

Ышталып јаткан идиргенге браатканын
Ырысту энези ајыктап турды.
Эрке балдары спортордын устунен
Энезине каткырып, ойноп браатты...

Чу! Кенейте кожонг угулды!
Коо ундер јүрекке табарды...
Дарьянын узак кыйналып турганы
Там јоголып, јуэинен ырады.

Кожонды ээчий сүнези учат,
Дарья кожонды там ла тындайт...
Орчылан устунде коологон ундү
Ондый кожонды кем де укпайт!
Ол кожондо не айдылат?
Ол кожоннын сөстөри кандый?
Онызын ондоп болбогом мен.

Ондый да болзо, ол кожондор
Оору жүректи жеңилтип тургандый.
Тонуп брааткан тул келинек
Ол кожонноң ырызын тапкандый.

Ол кожондо эрке ундер ле
Ару сүүштинг сөстөри угулат..
Ырысту Дарья араайын каткырып,
Карагай төзүндө түженип ле турат.

XXXV

Крестьян келинге бу мындый ырыс
Кандый баала жеткенин көрбөйлүк.
База не керек? Ол каткырат.
Килебей, оны ундып койолук.

Соок, кышкы теңери алдында
Кыймыгы жоктоң учукпай турганда,
Арканың берген амырынаң артык
Ак-жарыкта не де жок.

Арыган төжибис мынайып терен,
Мынайып жеңил кайда да тынбайт.
Жүрүмнөн арыйла, уйуктап калатан
Аркадаң артык жер табылбайт!

XXXVI

Тымык, тымык! Ачу-коронноң
Амадап жүрегин араайын шимирейт.
Олуп калгандый, арканың тымыгы
Сени бактырып турганы билдирет.

Табыш та жок! Көгөргөн чаңкыр
Теңерини, күрди, арканы көрөдүң.
Мбигүндий кыруга бүркедип жаранган
Куулгазынду жерди аяктап турадың.

Лажытту, терен санаалар сени
Лажытту јерлерге ээчидип экелет...
Кенейте кандый да табыш угулды—
Карагай бажыла тийиң клеедет.

Карагай бажыла ол секирип,
Карды Дарьянын үстүне түжүрөт.
Турган келин там ла тогуп,
Тургакка бастырып, там түженет...

Для среднего возраста

НЕКРАСОВ Н. А.

МОРОЗ, КРАСНЫЙ НОС

На алтайском языке

Редактор *В. О. Адаров*

Художественный редактор *А. М. Кузнецов*

Технический редактор *М. И. Тихиев*

Корректоры *Н. Н. Параев* и *Г. С. Кыдыева*

Сдано в набор 29/1 1961 г. Подписано к печати 18/III 1963 г.
Бумага 84×108 ¹/₁₆. Физ. п. л. 3,5. Усл. п. л. 5,74. (Уч.-изд. л. 2,65).
Заказ № 1600. Тираж 1000 экз. Цена 18 коп.

Горно-Алтайское книжное издательство. Типография № 15.
г. Горно-Алтайск, проспект Коммунистический, 25.

Баазы 18 акча

ГОРНО-АЛТАЙСК 1963